

POL 3801 – En kvalitativ analyse av korrupsjon i petroleumssektoren

Prosjektrapport

Gruppe 5

Christian Jacob Wist

Simon Aaland

Sandra Rise Knotten

Karl Marius Nyborg

Stefan Hovden

Gowsiga Sureskaran

5. februar 2021

NTNU

Norwegian University of
Science and Technology

Innholdsfortegnelse

POL 3801 – EN KVALITATIV ANALYSE AV KORRUPSJON I PETROLEUMSSEKTOREN	1
SAMMENDRAG	3
1 INNLEDNING	4
2 PROBLEMSTILLING	4
3 TVERRFAGLIGHET	5
3.1 GRUPPENS BAKGRUNN	6
3.2 ANVENDELSE AV GRUPPENS BAKGRUNN	6
4 GRUNNLAG FOR ANALYSEN	7
4.1 HVA ER KORRUPSJON?	7
4.2 NORSK PETROLEUMSVIRKSOMHET	9
4.2.1 Om petroleumskontrakter	9
4.4 RISIKO VED UTENLANDSINVESTINGER; TILLIT OG VARSLING	11
4.4.1 Risiko ved inngåelse av kontrakt	11
4.4.2 Tillit	11
4.4.3 Varsling og problemer det kan medføre	12
4.5 EITI	14
4.5.1 Hva er Extractive Industries Transparency Initiative?	14
4.5.2 EITI's funksjon og resultater i norsk petroleumsnæring	15
5 HORTON-SAKEN, IRAN OG NORGE	15
5.1 NORGES STØRSTE KORRUPSJONSSKANDALE I PETROLEUMSSEKTOREN	15
5.2 IRAN & KORRUPSJON	17
5.2.1 Paneldata fra Verdensbanken	17
5.2.2 Indre årsaker til korrupsjon	18
5.2.3 Iran's elite og petroleum	18
5.2.4 Iran og Statoil	19
5.3 KORRUPSJONSLOVGIVNINGENS UTVIKLING I NORGE	20
6 ØKONOMISK TEORI OG MODELLER	21
6.1 ØKONOMISK VEKST OG UTVIKLING	21
6.2 RESSURSFORBANNELSEN	23
6.3 RENT-SEEKING, KORRUPSJON OG ESG	26
6.3.1 Rent-seeking modellen	26
6.3.2 Modellen forklart med eksempel	28
6.4 RAPPORTER SETT I SAMMENHENG MED RENT-SEEKING OG KORRUPSJON	29
6.5 ESG	30
7 DISKUSJON	30
7.1 VIRKNINGER PÅ MAKTFORHOLD	30
7.2 HVA EITI KUNNE GJORT FOR IRAN	32
7.3 SVAKHETER	33
8 REFERANSELISTE	34

Sammendrag

I denne rapporten har vi startet med å introdusere gruppemedlemmene. Det har vi gjort i den hensikt å gi leseren et innblikk i studiebakgrunnen til hver enkelt som har bidratt til oppgaven, noe som også kan gi både forventninger og forhåpninger til hvordan tematikken blir belyst. Videre i oppgaven har vi skrevet bredt om grunnlaget for analysen, da vi mener det er viktig å gi leseren en økt forståelse av korrupsjon i sin helhet knyttet opp mot petroleumsbransjen. I grunnlaget for analysen vil både definisjoner, lover, regler og organisasjoner bli introdusert. Videre har vi tatt med det mest kjente eksempelet på norsk deltakelse i en korrupsjonsskandale, som et viktig moment for å belyse at selv Norge, som scorer høyt på korrupsjonsindekser, også kan være innblandet i slike saker.

Vi har valgt å analysere korrupsjon opp mot økonomiske teorier og modeller, som en forklarende faktor til forekomsten av korrupsjon, samt også som et viktig moment som forklarer at korrupsjon ikke alltid er helt svart-hvitt. Vi har knyttet modellene opp mot eksempelet i oppgaven, for å gi leseren en bedre forståelse for hvorfor korrupsjon forekommer, og spesielt korrupsjon situasjonen i Iran. Avslutningsvis har vi valgt en diskusjon rundt funnene våre, og sett på hvordan innvirkning makt har på korrupsjon, hvordan tiltak kunne vært gjort annerledes og problemene med å måle korrupsjon.

1 Innledning

Denne rapporten oppsummerer analysen vi har gjort, med formål om å belyse korrupsjon relatert til petroleumssektoren. Den tar for seg forskjellige aspekter som er knyttet opp mot korrupsjon, og ser på årsakssammenhenger. Vår hovedproblemstilling er å belyse *“Hvilke økonomiske og politiske virkninger korrupsjon i petroleumssektoren har”*. Videre fokus i rapporten har vært å sett på eksisterende tiltak mot korrupsjon, korrupsjon situasjonen i Iran, og teoretiske modeller som kan forklare forekomsten av korrupsjon. Vi har ikke til hensikt å komme med nye funn i analysen. Vi har valgt og gått for en kvalitativ analyse, kontra en kvantitativ analyse, da det eksisterer flust med kvantitative rapporter basert på tall som vi ikke har tilgang på. Pluss at det vanskeliggjør muligheten for et tverrfaglig arbeid.

Først vil vi presentere hvordan gruppens tverrfaglighet har blitt brukt for å gjøre denne analysen, før vi forklarer grunnlaget for analysen. Vi vil gjøre rede for hvorfor korrupsjon i petroleumsbransjen er samfunnsrelevant, før vi videre skifter hovedfokuset over på Iran. I den forbindelse tar vi for oss eksempler på korrupsjon i Iran, med økonomiske teorier og modeller linket opp mot casene vi har sett på. Til slutt oppsummerer vi rapporten vår og kommer med en konklusjon til problemstillingen vår.

2 Problemstilling

Petroleumsindustrien er en arena for utvikling, både økonomisk, politisk og for samfunnet i sin helhet. Velferdsstaten slik vi kjenner den i dag, ville ikke vært det samme uten oljen. Dette gir dermed petroleumsindustrien en viktig og ikke minst mektig rolle i det norske samfunnet, og det er nettopp derfor vi har valgt å gå inn på dette temaet.

Hovedgrunnen til at vi valgte dette temaet er at flere på gruppen hadde kunnskap innen feltet, men det vekket også stor interesse hos de i gruppen, som ikke hadde umiddelbar kunnskap om temaet. Dermed bestemte vi oss for å ta for oss følgende problemstilling: Hvilke økonomiske og

politiske virkninger korrupsjon i petroleumssektoren har. Det er det hovedfokuset i oppgaven skal basere seg på.

3 Tverrfaglighet

Tverrfagligheten har vært en nøkkelfaktor for dette gruppearbeidet, og det gjenspeiles i resultatene og konklusjonen av oppgaven. Gruppen har bestått av et variert team med helt forskjellige studiebakgrunn, og erfaringen gruppen dro med seg ville vi ikke vært foruten.

Allerede i starten av prosjektet ble det fokus i dialogen på hvilke kunnskaper og egenskaper som hvert enkelt gruppemedlem hadde, og hvordan det best kunne implementeres i oppgaven. Tidlig i prosjektfasen ble ideen om å lage en kvantitativ regresjonsanalyse basert på eksisterende datasett luftet, siden gruppen består av både økonomi-og ingeniørstudenter, men siden det hadde vært vanskelig å jobbe videre med dette arbeidet for resten av gruppen ble den ideen forkastet. Etter det ble fokuset skiftet over på et kvalitativt og teoretisk fokus. For å kunne produsere en oppgave som hele gruppen virkelig kunne kjenne seg igjen i og forstå, ble dette det åpenbare ideelle valget. Stefan var den på gruppen som satt på mest kunnskap om temaet korrupsjon fra før, etter tidligere oppgaver han hadde gjennomført tidligere i studietiden sin, og hans innsikt og forklaring var et viktig verktøy for å forklare de litt mindre åpenbare mekanismene rundt korrupsjon. Måten tverrfagligheten virkelig komplementerte gruppen på var viktig. Gruppen kunne begynne en samtale om et tema innenfor korrupsjon, og så kunne Gowsiga og Christian forklare økonomiske faktorer ved korrupsjon som ikke var så tydelig, før Sandra ble med i samtalen og forklarte teorien bak maktforholdet som foregikk i bakgrunnen. Gjennom en slik diskusjon fikk gruppen virkelig opp øynene for viktigheten av et tverrfaglig og variert team, spesielt når man skal jobbe med et slikt type prosjekt.

3.1 Gruppens bakgrunn

Sandra studerer master i pedagogikk, studieretning utdanning og oppvekst og har med dette en samfunnsfaglig tilnærming til oppgaven. Hun hadde ikke mye kompetanse innenfor petroleumssektoren, men har god og solid kunnskap innenfor datainnhenting, noe som har stått sentralt på studiet, og har dermed bidratt til å være kildekritisk i innhentning av datamaterialer. Videre har hun bidratt med pedagogiske innfallsvinkler og blant annet knyttet begreper om korrupsjon opp mot teorier om makt. Dette for å få et større teoretisk rammeverk og en bedre forståelse for hvordan man kan tolke og forstå korrupsjon. Simon studerer sivilingeniør i energi og miljø med spesialisering i industrielle prosesser i offshore bransjen. Har gjennom flere prosjekter og emner lært om industrielle prosesser i offshore bransjen, og anvender nå sine kunnskaper om bransjen til å se på norsk regulering av petroleumindustrien. I tillegg bidrar han med matematiske ferdigheter for å anvende den samfunnsøkonomiske modellen vi benytter oss av. Karl studerer billedkunst, og har derfor ingen åpenbare tilknytninger til dette faget. Til tross for dette har han brukt sine personlige egenskaper (interesse for politikk, økonomi og samfunn) til å bidra i oppgaven. Christian og Gowsiga studerer samfunnsøkonomi, og har bidratt med forskjellige ideer for å implementere samfunnsøkonomisk teori og kunnskap inn i oppgaven på en måte som passer til problemstillingen. De har forsøkt å lære bort metoden som brukes innenfor samfunnsøkonomien til resten av gruppen, og har etter beste evne forklart det slik at det blir både relevant og forståelig. Stefan har bidratt med det statsvitenskapelige perspektivet på oppgaven. Det vil si litt om hvilke definisjoner og avgrensninger som måtte til i oppgaven. Har tidligere hatt fag der temaet korrupsjon har viktig, så har bidratt litt med om hva korrupsjon er og dens virkemåte for institusjoner.

3.2 Anvendelse av gruppens bakgrunn

Vi gjorde et poeng ut av at alle i gruppen skulle kunne anvende sine faglige kunnskaper i oppgaven. Da vi har svært variert bakgrunn, var det en utfordring å finne ut hvordan dette kunne gjøres på en effektiv måte. Vi skjønnte fort at korrupsjon var et fint utgangspunkt for alle gruppe-medlemmene, da alle medlemmene kunne ta kunnskaper de hadde fra studiet i bruk i et

praktisk og spennende tilfelle. Christian og Gowsiga kunne anvende samfunnsøkonomiske modeller i praksis uavhengig av temaområde. Dette var interessant da disse har fått mye teoretiske kunnskaper om modeller som påvirker samfunnet, men lite erfaring med å benytte modellene i et spesifikt tema. For at Simon skulle kunne få benytte sine kunnskaper fra ingeniørstudiet i denne oppgaven valgte vi hans fagområde, nemlig petroleumsvirksomheten.

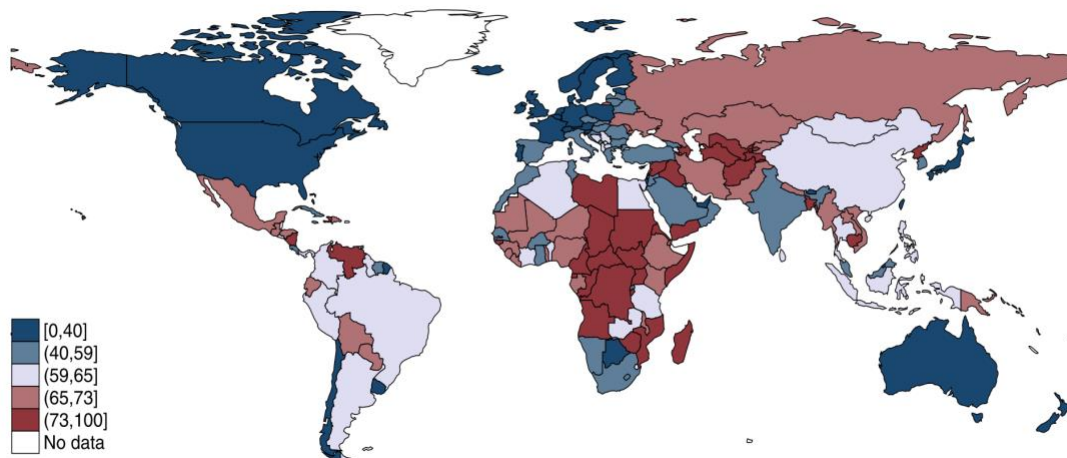
Kunnskapene fra virksomheten var nyttig for forståelsen av fagbegreper i standardkontrakter og sammenhenger som økt oljeutvinning, Stefan kunne ta i bruk sine ferdigheter fra blant annet emnet “Politisk Økonomi” til å analysere bakenforliggende årsaker til korrupsjon, og tiltak for å iverksette disse. Sandra kunne benytte sine kunnskaper om makt i sosiologi emnene fra pedagogikkstudiet til å trekke linjer mellom den mektige petroleumsvirksomheten og korrupsjon. Karl har vært gruppens kreative bidragsyter, og med sin bakgrunn fra billedkunst utnyttet sine kunnskaper om eksperimentering og tverrfaglige tilnærminger til utviklingen av prosjekter ved å se på innfallsvinkler på hvordan vi kunne sette en link mellom våre fokusområder i prosjektet og case studiet av Horton Investments. Etter nesten 20 dager med intensivt arbeid, diskusjoner og oppgaveskriving ble det klart for gruppen hvor mye mer vi hadde lært av hverandre enn vi trodde vi kom til å gjøre. Gruppen fikk virkelig en innføring i nytten andre har av en selv forklarer forskjellige aspekter ved en sak, og ikke minst fikk gruppen verdifull erfaring på hvordan man best kan lære bort iboende kunnskap til mennesker med andre forutsetninger enn seg selv for å forstå et tema.

4 Grunnlag for analysen

4.1 Hva er korrupsjon?

Korrupsjon er noe man gjerne assosierer med bestikkelser og uetiske handlinger som gir gevinster for de som sitter med makten. Dette er ikke et nytt fenomen, og man kan spore det helt tilbake til for to tusen år siden når en statsminister av et indisk rike skrev en bok om det, man kan også se det i Shakespeare sine verker, og den amerikanske grunnloven fastslo bestikkelser og forræderi som de to forbrytelsene som kunne ligge til grunn for å tiltale en amerikansk president (Tanzi, 2002). I nyere tid har interessen rundt temaet korrupsjon vokst betraktelig. Man kan se

den enorme utviklingen i teknologi og industrier som omfavner dette som grunnlag. Dette medfører flere prosedyrer og metoder for å kontrollere.

Figur 1: Viser omfanget av korrupsjon i verden, målt via reversert CPI-indeks fra Transparency International (2018). Lave verdier (blå) gjenspeiler lav korrupsjon, mens høye verdier (rød) gjenspeiler høy forekomst av korrupsjon. Kvintilene som er brukt i figuren er gitt fra den empiriske fordelingen av CPI i 2018 (Gründler og Potrafke 2019).

Etter at Europarådets konvensjon mot korrupsjon ble implementert, ble korrupsjonsbestemmelser tatt inn i norsk straffelov. Dette er en av de strengeste lovgivningene i verden, i følge Transparency International. Fra 2003 ble nå korrupsjon fra første gang omtalt i loven og erstattet begreper som «trusler», «vederlag», og «tilbud om fordeler» (Transparency, 2021). Offentlighetsloven av 2006 er også et middel som blir brukt for å forhindre korrupsjon. Denne loven gir rett til innsyn i dokumenter i offentlig forvaltning. Verdensbanken definerer korrupsjon som «misbruken av offentlig makt til privat fordel» (Tanzi, 2002). Transparency International definerer korrupsjon som «et misbruk av makt i betrodde stillinger for personlig gevinst» (Transparency, 2021). I strafferetten definerer man korrupsjon som det å «bestikke eller ta imot bestikkelser i form av penger, gaver eller tjenester» (Økokrim, 2017).

Man kan med dette argumentere for at korrupsjon er et omdiskutert begrep som man kan diskutere mye om. Noe som blir sett på som korrupsjon i Vesten vil kanskje ikke nødvendigvis ha så mye å si i u-land. Uansett, så viser begrepene til at det er et maktforhold må ligge til grunn

for at en korrupsjon i form av bestikkelse eller korrupsjon skal kunne skje. Vi vil på grunnlag av dette bruke teorier om makt for å se nærmere på korrupsjon i diskusjonen.

4.2 Norsk Petroleumsvirksomhet

Norge oppdaget for første gang petroleumsforekomster i Nordsjøen i 1969, hvilket utgjorde oljeeventyrets begynnelse for norsk økonomi (Energidepartementet, 2019). I 2019 var den totale eksportverdien av råolje, naturgass, NGL og kondensat på om lag 424 milliarder kroner, som tilsvarte omkring halvparten av den totale eksportverdien i landet (Energidepartementet, 2021). Petroleumsvirksomheten er i dag landets største næringsområde, med leverandørvirksomhet både innenlands og utenlands.

Petroleumsvirksomheten reguleres gjennom petroleumsloven på norsk kontinentalsokkel. Petroleumsloven fastslår at *“retten til undersjøiske petroleumsforekomster tilligger staten, og at den norske stat har eksklusiv rett til å forvalte ressursene”* (energidepartementet, 2007). De rettslige rammene for petroleumsvirksomheten er delt inn i ulike rettsområder der folkeretten er underlagt norsk jurisdiksjon og står for allokeringen av ressurser, og statsretten står for beskyttelse av rettigheter samt ytre rammer for styring (Olje- og energidepartementet, 1997). Forvaltningsretten står for organisering og styring av ressurser ved bruk av et konsesjonssystem der private aktører kan tildeles tillatelser for leting, utvinning og transport av petroleum. Kontraktsretten står hovedsakelig for prosjektgjennomføringen og forholdet mellom aktørene som tar del i prosjektene. I likhet med de rettslige rammene for andre norske selskaper er selskapsretten, panteringsretten og forsikringsretten også ramme ordninger i petroleumsvirksomheten (Olje- og energidepartementet, 1997).

4.2.1 Om petroleumskontrakter

Det foreligger ulike kontraktstyper gjennom livsløpet til en petroleumsutvinning på norsk kontinentalsokkel og virksomheten har hatt betydelig innflytelse på norsk kommersiell kontrakts praksis. Virksomheten har også resultert i flere såkalte "agreed documents", der representanter for oljeindustrien og leverandørindustrien har forhandlet frem standardkontrakter (Kaasen, 2006). Disse kontraktene har lenge vært brukt som grunnlag for bygge- og installasjons

kontrakter i norsk petroleumsvirksomhet. I letefasen i petroleumsprosjekter benytter man seg gjerne av seismiske tjenester, bore kontrakter, letetillatelser og lignende. Deretter består utbyggingsfasen av prosjektering, bygging og installasjon og fartøy tjenester. Når produksjonssystemet er bygget ut foreligger det kontrakter i produksjonsfasen for drift og vedlikehold, boretjenester, fartøy tjenester samt lagring og lignende (Olje- og energidepartementet, 1997). Deretter finnes det kontrakter som går på avslutningsfasen ved fjerning av «topside» utstyr, altså utstyr og strukturer over vann og utstyr på havbunnen som enten fjernes eller dekkes med sand. Fellesnevneren for disse med tanke på korrupsjonsrisiko er at kontraktene utformes på grunnlag av komplekse prosjekter og inneholder sterke kontrakts-hierarkier. Prosjektene utvikles underveis hvilket gjør dynamiske kontrakter uunngåelig, og det er et stort skadepotensialt i tilknytning til prosjektene som pålegger egne ansvar regimer for relevante selskaper (Olje- og energidepartementet, 1997). De siste versjonene av standardkontraktene er «NF 15 Norsk Fabrikasjonskontrakt» og «NTK 15 Norsk Totalkontrakt 2015».

I tidligere versjoner av standardkontrakter var det protokoller i begynnelsen av standardene for kontraktsutforming som gjorde det obligatorisk for kontrakten til oljeselskapene å benytte disse kontraktene. I oppdateringen av kontrakten fra NF- og NTK 07 ble disse fjernet, og det ble enighet om at selskaper ikke har noen plikt til å benytte disse kontraktene. Bakgrunnen for dette er i all hovedsak at det er høy internasjonal konkurranse i bransjen, og ensidig transparens kan bli ugunstig for det norske oljeselskapet, men det kan tenkes at dette muliggjør korrupsjon større grad i utsatte land. Både før, under og etter en kontraktstildeling eller i kontrakts oppfyllelsen kan det foreligge insentiver for en leverandør til å utføre korruperte handlinger. Det kan være ulike motiver for dette. Det kan innebære tildeling av kontrakter en kontrakt, motta fordeler gjennom kontraktsforholdet, eller sikre senere kontraktstildelinger fra leverandøren sin side (Kibsgaard, 2015).

4.4 Risiko ved utenlandsinvesteringer; tillit og varsling

4.4.1 Risiko ved inngåelse av kontrakt

Petroleumsindustrien er en av sektorene som er mest utsatt for korrupsjon på grunn av fortjeneste som overstiger produksjonskostnadene, forventningene om høye skatteinntekter, høyt nivå av regulatorisk konfidensialitet og komplekse kontrakter som det er vanskelig å vurdere for utenforstående (Olje- og energidepartementet, 1997).

Et selskap som er innblandet i korrupsjon kan bli straffeforfulgt med grunnlag både i nasjonal og ekstraterritoriell lovgivning. Gjennom medvirkning kan selskapet også risikere straffansvar for handlinger en leverandør har utført, som viser selskapets behov for å kunne terminere kontrakter med leverandører som ikke opererer korrosjonsfritt er viktig for Norge, da det har vist seg at omfanget av internasjonal handel generelt korrelerer korrupsjonsnivået, som gjør at det er dermed en risiko for at utenlandske selskaper som driver forretninger i et høyrisiko samfunn kan komme til å spille en 'korrupsjons-stabiliserende' rolle, selv om de opererer i samsvar med nasjonale lover (Kibsgaard, 2015).

4.4.2 Tillit

De særnorske trekkene som kan gjøre utenlandsinvesteringer risikable. De trekkene som gjør det ekstra risikabelt fra et norsk perspektiv kan være den særnorske tilliten. Det som generelt er en styrke innad i samfunnet i Norge som gjør at man ofte «slipper» unna” alt for mye forhandlinger og detaljreguleringer er den norske tilliten. Samt at det er en generell tiltro til politikere, rettsvesen og ordensmyndigheter (SSB, 2016). Men hvilken rolle spiller tilliten når norske selskaper skal investere i utlandet, da mer spesifikt i petroleumsnæringen. Ifølge enkelte undersøkelser har det vist seg at norske firmaer ved å investere i utlandet, har av egen oppfatning mistet kontrakter på grunn av korrupsjon. Spørsmålet er da om de da vil bli mer tilbøyelige til å begå korrupsjon i utenlandsinvesteringer, i frykt for å tape kontrakter (Haugli 2013).

Et problem er at den norske tilliten kan minske graden av forholdsregler som bedrifter tar før beslutninger blir gjort om investeringer i utlandet. En sannsynlig årsak til dette er at de norske bedriftene viser den samme tilliten til utenlandske selskaper og myndigheter. Samt at

undersøkelser viser også at norske bedriftsledere er mer villige til å tilpasse seg bedriftskulturen i det landet de skal investere i (Haugli, 2013). Dette vil da øke risikoen ved utenlandsinvesteringer viss norske petroleums bedrifter tilpasser seg en bedriftskultur der korrupsjon er mer utbredt (Eriksen & Søreide 2006). Siden olje og gass er en viktig del av de norske utenlandsinvesteringene, og de norske utenlands investorer er tilbøyelige til å tilpasse seg den lokale forretningskulturen, vil det tilsi at korrupsjonsrisikoen vil være høy ved norske petroleumsinvesteringer i utlandet. Når man i tillegg ser dette i sammenheng med hvilke land det blir investert i, som i Russland, Yemen, Venezuela, og Irak (Haugli, 2013). Dette er land som ifølge Transparency International sin korrupsjonsindeks har høye forekomster av korrupsjon som illustrert i figur 1 (Corruption Perception Index 2019). En konklusjon man vil kunne trekke av dette er at det utgjør en betydelig høy grad av risiko for norske petroleumsselskaper å inngå samarbeidsavtaler i slike land.

Noe av disse problemene kan utelukkes i arbeidet om det blir gjort forundersøkelser. Som ulike rangeringer som blir gjort gjennom for eksempel International Country Risk guide, som har flere ulike parametere på hva som vil utgjøre de største risikoer for petroleumsselskaper. De indikatorene International Country Risk Guide utgir, måler blant annet rule of law, og andre parametere som har sammenheng med bedre styresett og mindre korrupsjon på samfunnsnivå (ICRG 2020). I tillegg har både Transparency og verdensbanken sin control of corruption indicator målinger som er en enkel måte å orientere seg i hvilke land man burde ta vesentlige forholdsregler før investeringer blir gjort. Det viser seg at få norskeide multinasjonale petroleumsselskaper har gode rutiner for å gjøre forundersøkelser av selskaper man inngår avtaler med (Haugli, 2013). Dette passer da i den større sammenhengen der norske petroleum selskaper som tidligere har blitt anklaget for å ikke utføre grundige nok forundersøkelser før det blir inngått avtaler i slike land (Haugli, 2012).

4.4.3 Varsling og problemer det kan medføre

For å avdekke korrupsjon og få dette fram i lyset er det en nødvendighet at individer kan varsle. Det vil da være viktig å ha et varslingssystem som «oppmuntrer» til varsling, og minimerer muligheten for represalier fra arbeidsgiver i slike tilfeller.

Mens det i tillegg må være etablert et tilstrekkelig varslingsystem ved oppdagelse av korrupsjon. Et problematisk område innen det juridiske er hvordan en varslingsrett ved oppdagelse av korrupsjon skal vurderes opp mot lojalitetsplikten arbeidstakeren har overfor arbeidsgiveren. I mange tilfeller vil det være arbeidstakere som må varsle om korruperte hendelser for utenom pressen i landet. Et moment som kan være problematisk i ulike petroleums rike land hvor norske selskaper opererer er pressen. Siden pressefriheten ikke står like støtt i alle land. I tidligere nevnte land som Russland, Irak, Venezuela, og Jemen, der alle landene er blant de 20% lavest rangerte når det gjelder pressefrihet i landet (Reporters without borders “ranking” 2020), så det blir ofte opp til arbeidstakere selv å rapportere om hendelser.

Etter det norske arbeidstilsynets reglement skal virksomheten ha utarbeidet rutiner for intern varslings (Haugli, 2013). Som er et godt virkemiddel i kampen mot korruperte praksiser i petroleumssektoren. Men på en annen side skader ofte varslingsaker den spesifikke virksomheten og store verdier kan gå tapt, både med presseoppslag som kan påvirke aksjekurser og tap av omdømme, samt at forretningsforbindelser kan gå tapt. Så for et enkeltindivid kan det være vanskelig å varsle hvis man ikke har gode antagelser om at det vil bli fulgt opp fra egen virksomhet, politi og rettsvesen. Det har tidligere vært rettet kritikk mot norsk praksis på området, der man har en rett til å varsle, men ikke en plikt, og at det er antatt at lojalitetsplikten vil stå over varslingsretten (Haugli, 2013).

Så den totale risikoen for korrupsjon ved inngåelser av samarbeidsavtaler i utlandet for norske selskaper vil være betydelig. Både den tilliten som norske petroleums investorer har når de inngår samarbeid i utlandet, samt den manglende pressefriheten i mange av de petroleums rike landene skaper en stor risiko. Derfor må de interne varslingsrutinene være tilstrekkelige, men det viser seg at innen det juridiske kan bli problematisk å overholde for arbeidstakere å varsle og samtidig overholde lojalitetsplikten.

4.5 EITI

4.5.1 Hva er Extractive Industries Transparency Initiative?

Selve initiativet Extractive Industries Transparency Initiative ble etablert etter World Summit on Sustainable Development i Johannesburg 2002. Initiativet kom i gang med bakgrunn i at land som var rike på naturressurser kunne få til en bærekraftig økonomisk vekst ved god styring og åpenhet rundt petroleumssektoren og gruvedrift (EITI draft report 2020). EITI sin målsetting er å bli en global standard innen ekstraktive industrier, med det menes olje, gass og gruvedrift. EITI initiativet ble satt i gang i 2002 mens deres prinsipper ble det enighet om i 2003. Det er 12 EITI prinsipper hvis hovedinnhold er at: naturressurser vil være en viktig drivkraft i økonomisk vekst, og at den samtidig kan redusere fattigdom, viss ressursene blir styrt på en korrekt måte. Det er også et EITI prinsipp at rikdom fra naturressursene må tilfalle hele befolkningen, og det kan oppnås gjennom åpenhet (EITI Principles). Med åpenhet i de finansielle forholdene vil EITI sørge for en ansvarlighet fra regjeringer og utvinningsselskaper overfor befolkningen (EITI Principles).

Norge måtte igjennom en prosess der de først var et kandidatland til de ble godkjent som fullt implementert av EITI styret som skjedde 1 mars 2011. Hvor Norge er ett av de kun elleve landene som er godkjent fra EITI styret (EITI). Landene har ulik status etter hvor langt de er kommet i en implementeringsprosess for å ta i bruk og anvende EITI kriteriene i sine ekstraktive næringer. Det selve implementeringen betyr er at det årlig blir publisert hva oljeselskapene betaler inn til statlige myndigheter, og hva de statlige organer har mottatt. Selve oppgaven med kontrollen av disse pengestrømmene er det i Norge konsulentselskapet Deloitte som har ansvar for (EITI). Ser man på antall land som er godkjent fra EITI styret så er det kun 11 land som foreløpig er fullt implementert i EITI standarden, som er et fåtall. Mens ser man på antallet som er i prosessen for å være med i standarden, og støtter EITI prosjektet er det 55 land som prøver å innfri kravene standarden innehar (EITI). For Norges del har det å bli et fullt ut implementert EITI land vært et positivt tiltak for åpenhet å redusere muligheten og risiko for korrupsjon i norsk petroleumsnæring.

4.5.2 EITI's funksjon og resultater i norsk petroleumsnæring

Så har EITI noen funksjon for petroleumsselskaper i Norge? Det man kan ta utgangspunkt i er den siste foreliggende rapporten fra 2015 som Deloitte har utgitt. Deloitte poengterer at selve rapporteringen begynner å bli innarbeidet som en norm hos de fleste av de norske petroleumsselskapene (EITI, 2015). De kritikkverdige punktene var at EITI-veiledningen ikke nødvendigvis var gjennomgått på selskapsnivå. 65% av selskapene overholdt fristen for å innrapportere tallmateriale. Andre avvik som var gjentakende var uteglemte renter, og noe overrapportering av tall som ikke er omfattet av forskriften. Men noe Deloitte antok kunne skyldes manglende gjennomgang av veiledningen. Men et samlet bilde var at etter det avviket ble korrigert var betalingsstrømmen til petroleum selskapene i overensstemmelse med rapportene fra myndighetene (EITI rapport 2015).

5 Horton-saken, Iran og Norge

5.1 Norges største korrupsjonsskandale i petroleumssektoren

I 2002 bestakk Statoil profilerte politikere i Iran, for å kunne få gunstige petroleumskontrakter i landet ved direkte betalinger. Richard John Hubbard var ansatt som Executive Vice president International for Statoil. I juni 2002 fremforhandlet han en avtale med Horton Investments Ltd, et selskap som var registrert i «Turks and Caicos Islands». Horton Investments er et iransk konsulentfirma som ble hyret inn for å gjøre avtalen i Statoils plass. Horton Investments var eid av Mehdi Hashemi Rafsanjani, som er sønn av presidenten Hashemi Rafsanjani. Metoden til Statoil var å hyre inn Horton Investment for å gjøre jobben for Statoil til en betaling for NOK 150,000,000 over en periode på 11 år. Betalingene ble sendt til en sveitsisk bankkonto tilhørende Dillinger Company Finance Inc (Økokrim saksnr: 514/3). Økokrim gikk til aksjon i 2004 og gjorde beslag i Statoils kontorer i Oslo, der de fant bevis på bestikkelse av innflytelsesrike politikere i Iran, etter at en varsler hadde kontaktet myndighetene i Norge (Eriksen & Søreide, 2016). Dagens Næringsliv dekket korrupsjonen og 3. September 2003. Statoil ble dømt etter: § 270.

For bedrageri straffes den som i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning

- (1) ved å fremkalle, styrke eller utnytte en villfarelse rettsstridig forleder noen til en handling som volder tap eller fare for tap for ham eller den han handler for, eller
- (2) ved bruk av uriktig eller ufullstendig opplysning, ved endring i data eller programutrustning eller på annen måte rettsstridig påvirker resultatet av en automatisk databehandling, og derved volder tap eller fare for tap for noen.

Straffen for bedrageri er bøter eller fengsel i inntil 3 år. Medvirkning straffes på samme måte (Straffeloven 1902 – strl. 1902 26.kapittel Bedrageri, utroskap og korrupsjon).

I tillegg inngikk Statoil et forlik med det amerikanske kredittilsynet, det amerikanske justisdepartementet og de amerikanske påtalemyndighetene for Southern District of New York.

Dette var til dels for at Statoil ikke skulle miste omdømme, samtidig som de også risikerte sanksjoner fra amerikanske myndigheter, som også innebærer å bli blokkert fra det amerikanske aksjemarkedet (ettersom Statoil er registrert på børsene i New York og Oslo, samt at de er underlagt det amerikanske lovverket for verdipapirlovgivning), med mindre Statoil var villige med på å samarbeide med amerikanske myndigheter (Søreide, 2004).

Loven Statoil ble dømt etter var en overtredelse av U.S Foreign Corrupt Practises Act (FCPA). I henhold til dette måtte Statoil ta ansvar for å ha bestukket Mehdi Hashemi Rafsanjani, og med det få kontrakt på gassfeltet South Pars. Statoil ble også anklaget for å ikke ha tilfredsstillende kontroll over utbetalingene som ble foretatt, og feil oppføringer i regnskapene sine. Med dette godtok Statoil en bot på USD 10,5 millioner (Equinor, 2021). Til tross for at Statoil ble funnet skyldig i korrupsjon, ble ikke Mehdi Hashemi Rafsanjani siktet på iransk side.

Som følge av at utbredt korrupsjon i Iran hadde skjedd under daværende styreformann Leif Terje Løddesøl, trakk han seg som fra jobben, men søksmålet mot han ble droppet da det ikke var tilstrekkelig med bevis. Olav Fjell som var administrerende direktør fikk sparken, men fikk en kompensasjon på et sted mellom NOK 7,500,000 – 10,000,000. Senere saksøkte han Statoil ettersom han mente han hadde rett på tidlig pensjon. Han vant saken og endte opp med en pensjon på 40,000,000 NOK (Wikipedia “Olav Fjell” 2021). Richard John Hubbard, som var

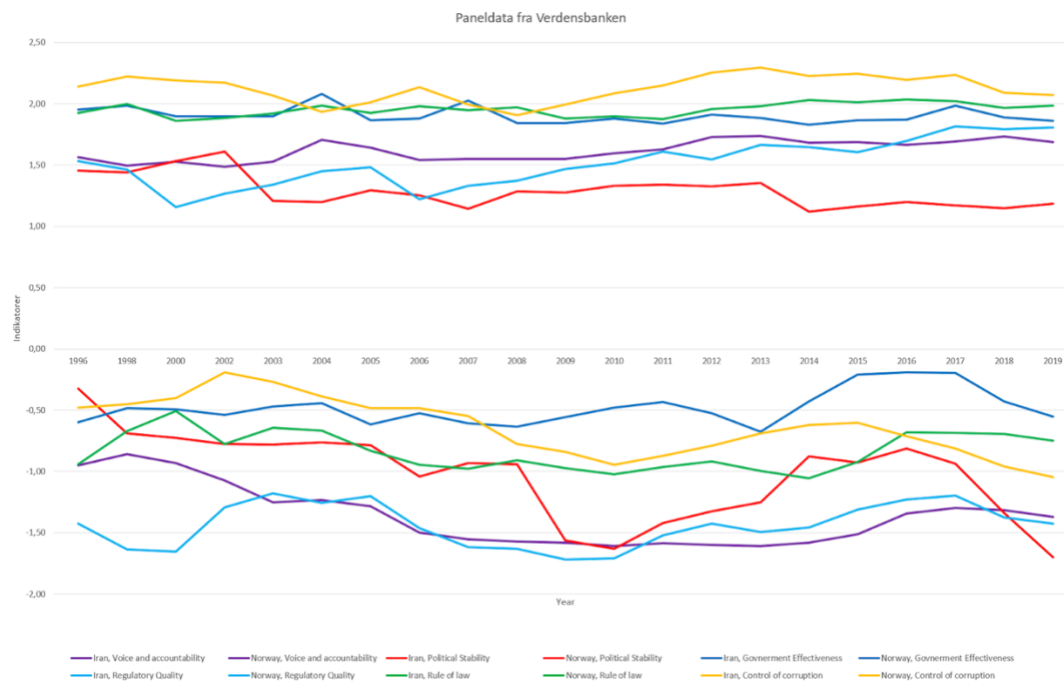
fungerende direktør for internasjonale investeringer ble dømt til å betale en bot på 200,000 NOK eller tilbringe 20 dager i fengsel, om han skulle velge å ikke betale boten.

Etter den amerikanske involveringen i Horton-saken, noe som tidligere var sett på som en sak for innenriks rettssystem, ble det klart at den norske regjering måtte ta mer ansvar for det statseide Statoils investeringer utenlands. Uten ordentlig kontroll ble det lettere for Statoil å sikre seg lukrative petroleumskontrakter gjennom bestikkelser. Som et resultat av dette måtte den norske regjering til å skape et mer robust lovverk for anti-korrupsjonsarbeid, noe som nå ligner mer på den amerikanske anti-korrupsjonslovgivningen (Eriksen & Søreide, 2016).

5.2 Iran & korrupsjon

5.2.1 Paneldata fra Verdensbanken

For å se på påvirkningen av korrupsjon på ulike forhold mellom Norge og Iran, er paneldata fra verdensbanken har vi hentet paneldata fra verdensbanken, da dette gir et bilde av ulike virkninger av korrupsjonssaken på ulike samfunnsområder.

Figur 2: Denne figuren viser paneldata fra Verdensbanken for Norge og Iran

Indeksen går fra -2.5 til 2.5 der 2.5 gir høyest mulig grad på de ulike statlige reguleringene indikert med fargekoder, og -2.5 gir lavest (Baffes, Herzog, Pape, & Amankwah, 2021). Fargekodene er like for både Iran og Norge, da Norge ligger på den positive siden av grafen mot Iran som ligger på negativ side. Det er tydelig av grafen at det er store forskjeller i både beregnelighet, regulatorisk kvalitet, politisk stabilitet og korrosjonskontroll mellom landene og vi ønsker å se på årsakene og sammenhengene til dette.

5.2.2 Indre årsaker til korrupsjon

At korrupsjon kunne forekomme i Iran er det flere underliggende årsaker til. Den mest åpenbare årsaken er at landet ikke er demokratisk. Demokrati er en viktig komponent i å sikre den åpenheten som er nødvendig for å ha lite korrupsjon, selv om ikke de mest demokratiske landene i verden er helt frie for korrupsjon, er det en klar sammenheng mellom demokrati og mindre korrupsjon (Boehm, 2013). Demokratiske stater er bedre rustet til å forhindre korrupsjon. Den mest anvendte indeksen for demokrati er freedom house der Iran ligger lavt rangert (Freedomhouse, 2021). Iran holder riktignok valg, men de må få forhåndsgodkjennelse av vokterrådet som er en klar demokratisk mangel. På underkategoriene fra Freedom House scorer generelt Iran veldig lavt (Freedomhouse, 2021).

Den andre underliggende årsaken er det iranske særegne styresettet. Det som Iran kan defineres nærmere som er et teokrati. Teokratiets innhold er at det der blir styrt av et presteskap som da er legitimert av gud (Grindheim 2007). Der lovverkets legitimitet kommer fra hellige skrifter, som så blir tolket av skriftlærde, i Iran vil da vokterrådet utfylle denne rollen (Freedomhouse, 2021). Essensen i et teokrati er at lovene denne stat styrer etter er hellige og med det ikke blir hverken konfrontert eller diskutert. For Iran skaper dette vanskeligheter rundt en fri diskusjon og generell åpenhet når lovene de er underlagt er hinsides denne verden, og med det ikke kan bli diskutert eller omgjort, kun videre tilpasset islamsk lære (Grindheim 2007, 274).

5.2.3 Iran's elite og petroleum

Noe av årsaken til at korrupsjon er utbredt i Iran er dens store verdier knyttet til petroleumsforekomster. Men som andre petroleums rike land har ikke Iran styrt ressursene på

måter som har kommet hele befolkningen til gode, som var en av grunntankene bak opprettelsen av den islamske republikken Iran. I stedet har det blitt gitt fordeler til elitene i landet. (Atashbar, 2013). Både fattigdomsproblemer og korrupsjon har vært omfattende i landet. Noe som tidligere presidenter har forsøkt å gjøre noe med etter de ble valgt. Blant annet en stor kampanje fra 2005 fra Mahmoud Ahmadinejad (Atashbar, 2013). Som tydeliggjør hvor stort det strukturelle problemet med korrupsjon er i landet. Og landet har stadig blitt mer ensidig avhengig av olje for sine statsbudsjetter (Atashbar, 2013). Blant den allmenne befolkningen i Iran er det en utbredt oppfattelse av det er de i det øverste establishmentet er de som forbruker inntektene fra oljen. (Atashbar, 2013). Ahmadinejad selv brukte uttrykket olje mafiaen for å få samlet støtte til å slå ned på den utbredte korrupsjon i landet (Atashbar, 2013).

5.2.4 Iran og Statoil

En annen faktor som påvirker at korrupsjonen forekom i Iran er den presse-situasjonen i landet. Både medier, aviser, og tv kanaler er statskontrollerte og/eller er strengt sensurert og på den måten er det da ikke overraskende at det var norsk presse som først beskrev saken. Og at avsløringene ikke kom fra iransk side (Freedomhouse, 2021). At det var en offentlig tjenestemann på iransk side som mottok bestillinger fra Statoil som skulle videre påvirke beslutningstagere til at Statoil fikk tildelt kontrakter, fikk lite iransk medieoppmerksomhet. Ved en friere mediesituasjon kunne det blitt avslørt før Dagens Næringsliv gjorde det fra norsk hold (Transparency Domssamling, 2021). Det var i Iran og deres egen interesse at korrupsjon i petroleumssektoren ikke skulle forekomme, men den statlige sensuren er utbredt som bidrar til at avsløringer fra landets medier er vanskelig (Freedomhouse, 2021). De var tidlig ute fra norsk petroleumsnæring med å presentere norske interesser i landet. Allerede i år 2000 inngikk Statoil avtale med National Iranian Oil Company, og landet ble et av Statoils kjerneområder (SNL «Forholdet mellom Norge og Iran», 2021). At South Pars ble et attraktivt felt for utbygging for Statoil er tydelig når man betrakter South Pars størrelse og mulighet for utvinning av verdier på feltet (Reuters, 2010). Så at det var i Iran den korrupsjonssaken som Statoil var involvert i, er da ikke overraskende, sett i retrospekt, men av allerede nevnte grunner med utenlandsk risikoer Norge og norske petroleumsselskaper sto overfor er det da merkelig at de rutiner og andre korrosjonshindrende praksiser ikke ble fulgt fra Statoil side. Et viktig punkt her er at Statoil ikke

terminerte kontrakten med «konsulentselskapet» Horton straks den nye korrupsjonslovgivningen i Norge trådte i kraft i 2003 (Transparency “Domssamling” 2021).

5.3 Korrupsjonslovgivningens utvikling i Norge

Før 2003 var ikke alle former for korrupsjon forbudt i Norge. Men endringen i lovbestemmelsen som kom i kraft i juli 2003 endret dette. Hovedårsaken til at dette skjedde var den samlede innsatsen til flere mellom og over-statlige organisasjoner som skulle bekjempe korrupsjon problemet. For Norges vedkommende er det konvensjonene fra OECD, FN, og Europarådet som har hatt størst påvirkning (Ot.prp. nr 78). OECD konvensjonen om motarbeidelse av bestikkelse av utenlandske tjenestemenn ble ratifisert av Norge. Norge måtte for å oppfylle sine forpliktelser tilføye straffelovens § 128 et nytt ledd (Ot.prp. nr 78). Når Norge senere ble evaluert av OECD ble det rettet kritikk mot at Norge hadde for lave strafferammer for korrupsjon (inntil 1 år). Samt foreldelse av sakene etter bare 2 år som OECD også fant kritikkverdig (Ot.prp. nr 78). Fra Europarådet side ble det nedsatt ekspertgrupper tverrfaglig for å granske problemet som korrupsjon er. Europarådets mål var å forhindre flere former for korrupsjon enn det OECD tok sikte på. Som aktiv og passiv korrupsjon (Ot.prp. nr 78). Antikorrupsjonstiltak som er i regi av FN tar sikte på at Norge skal ha straffebestemmelser som involverer utenlandske offentlige tjenestemenn. Norsk gjeldende rett var på det tidspunkt tilstrekkelig for korrupsjon, mens regler som gjaldt medvirkning til korrupsjon ikke var det (Ot.prp. nr 78).

I Straffelovrådet ble det nedsatt en bredt sammensatt komite for å se hvilke tilpasninger Norge måtte gjøre for å være i overensstemmelse med sine forpliktelser. Der Straffelovrådet gikk inn for å regulere alle former for korrupsjon i én straffebestemmelse der både aktiv/passiv og offentlig/privat korrupsjon ble inkorporert i lovverket (Ot.prp. nr 78). Det var senere straffeloven som trådte i kraft på bakgrunn av alt dette arbeidet som gjorde at Statoil ble dømt i Statoil-Horton saken. Økokrim uttalte at Statoil overtrådte bestemmelsene i delen om ulovlig påvirkningshandel. Fra økokrims synspunkt skulle kontrakten vært terminert når lovbestemmelsen trådte i kraft i juli 2003 (Transparency Domssamling, 2021). Men siden straffeloven ikke trådte i kraft før dette tidspunktet ble eventuell korrupsjon som hadde foregått tidligere ikke tatt med, naturlig nok (Eriksen & Søreide, 2017). Det har tidligere vært rettet

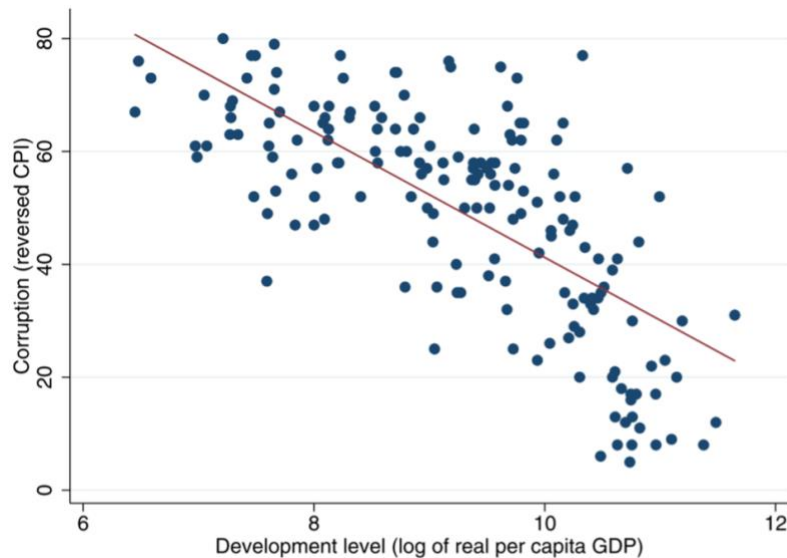
kritikk mot norsk etterforskning som var passiv i lengre tid, mens det fra amerikansk side ble etterforsket tidligere under amerikansk ekstraterritoriell lovgivning (Eriksen & Søreide, 2017). En mulig forklaring kan være det amerikanske strenge synet på iransk virksomhet, som etter den iranske revolusjon har hatt et meget dårlig forhold til USA.

6 Økonomisk teori og modeller

6.1 Økonomisk vekst og utvikling

Det er gjennomført flere studier som forsøker å finne en sammenheng mellom korrupsjon og økonomisk vekst i ulike land. Disse studiene utføres gjerne ved å knytte korrupsjons-indikatorer som CPI (Corruption Perception Index), BPI (Bribe Perception Index), CCI (Control of Corruption Index) eller IPB (Irregular Payment and Bribe) opp mot BNP per innbygger, investeringsrate, og/eller finansiell utvikling. Disse indeksene er sammensatt av flere datasett som tar i bruk ulike undersøkelsesmetoder og beregningsmetoder (Hamilton og Hammer 2018).

Ett av disse studiene er publisert i en artikkel i *The European Journal of Political Economy*. Artikkelen legger frem nye empiriske bevis på de kumulative langsiktige effektene av korrupsjon på økonomisk vekst, ved bruk av korrupsjons-indikatoren CPI (Gründler og Potrafke 2019). CPI definerer korrupsjon som misbruk av offentlig makt til privat nytte, og måler land etter deres oppfattede nivåer av korrupsjon i offentlig sektor, som bestemt av ekspertvurderinger og meningsmålinger. I studien knyttes CPI opp mot ekte BNP per innbygger, og funnene viser at BNP per innbygger reduseres med omkring 17% når CPI øker med ett standardavvik. Korrelasjonskoeffisienten er funnet til å være 70.52%, hvilket betyr at det er funnet en sterk korrelasjon eller sammenheng mellom faktorene (Gründler og Potrafke 2019).

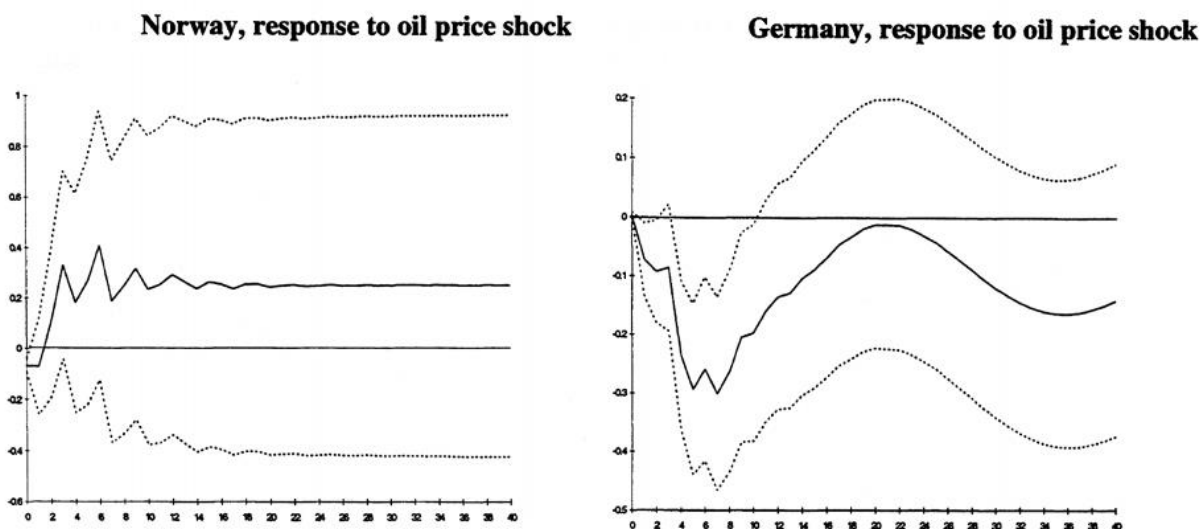

Figur 3: Viser korrelasjonen mellom korrupsjon og utviklingsnivå ulike land. Hentet fra en artikkel i *The European Journal of Political Economy* (Gründler og Potrafke 2019).

Ifølge journalen *Economic Modelling* kan økonomiske modeller fra litteraturen grovt deles i to, der den første og viktigste delen bekrefter at det er en betydelig negativ sammenheng mellom forekomsten av korrupsjon og økonomisk vekst. Ifølge journalen er artikkelen “Corruption and Growth” representativ for denne delen (Gründler og Potrafke 2019). Denne artikkelen argumenterer for at korrupsjon først og fremst påvirker private investeringer, som deretter fører til endring av den samlede etterspørselen. For å sette dette i kontekst for petroleumsindustrien, viser artikkelen “The dynamic effects of aggregate demand, supply and oil price shocks” fra SSB at en rask endring i oljeprisen har en positiv kortsiktig effekt på norsk økonomi, men grunnet dynamiske ringvirkninger vil den langsiktige effekten trolig være nærmere null som vist i figur 3 (Bjørnland 1996).

I figur 3 ser vi at raske endringer i den globale oljeprisen til sammenligning vil gi større langsiktige virkninger på BNP i land som Tyskland, som er avhengig av import av olje til blant annet automotiv industri enn Norge, som i høyeste grad er en eksportør (Bjørnland 1996). Siden Norge står for om lag 2% av den globale eksporten av olje, er det lite trolig at korrupsjon ved kontraktsinngåelse vil gi en rask endring i den globale oljeprisen. Det kan likevel tenkes at en reduksjon som følge av kontraktsinngåelse kan gi både kortsiktige og langsiktige følger i et land

som Tyskland ettersom 69% av den totale norske eksporten til Tyskland er olje og gass (Nærings- og handelsdepartementet, 2007).

Figur 4: Viser effekten av oljeprissjokk på BNP og arbeidsledighet. Hentet fra artikkelen “The dynamic effects of aggregate demand, supply and oil price shocks” fra SSB (Bjørnland 1996).

Det andre standpunktet i litteraturen som viser til sammenhengen mellom økonomiske modeller og korrupsjon finner at korrupsjon under visse omstendigheter vil øke finansiell utvikling. Disse artiklene gir inntrykk av at korrupsjon er med på å fremme vekst av økonomisk etterspørsel da kontraktsinngåelser og andre avtaler blir forhandlet frem mer effektivt (Gründler og Potrafke 2019). Ifølge artikkelen “Economic development through bureaucratic corruption” er det rådende synet at korrupsjon øker sannsynligheten for fordelaktige transaksjoner som ellers ikke ville ha skjedd. Mekanismen er at eksistensen av korrupsjon gjør at alle slags myndigheters ugyldige oppførsel korrigeres av enkeltpersoner på ulovlige måter, som for eksempel bestikkelse, osv. Dette øker effektiviteten (Leff, 1964).

6.2 Ressursforbannelsen

For å analysere problemstillingen benytter vi oss av samfunnsøkonomisk metode. I den sammenheng tar vi først for oss det sosioøkonomiske problemet kalt ressursforbannelsen. Ressursforbannelsen er et økonomiske problem som beskriver en paradoksal situasjon der land med store naturressurs beholdninger opplever en uventet liten langsiktig økonomisk vekst (Le

Billon & Williams, 2017). I følge EITI kan denne forbannelsen unngås gjennom «god styring» av oljesektoren og dens inntekter. Ressursforbannelsen er forårsaket av tre faktorer (Humphreys, Sachs, & Stiglitz, 2007):

1. Effekten av appresiering av landets valuta på grunn av økte inntekter fra ikke-fornybare ressurser, og dens negative innvirkning på den konkurranseutsatte sektoren. Økende arbeidsledighet i den konkurranseutsatte sektoren. Dette kalles "hollandsk syke." (Finansdepartementet, 2018).
2. Forstyrrende effekter av svingninger i råvarepriser.
3. Effekten på politiske forhold i landet, som for eksempel korrupsjon og mangel på demokrati.

De to første faktorene er rent økonomiske og har blitt studert grundig. Den tredje faktoren må forstås bedre, spesielt ettersom dens innvirkning er langt større enn de to andre (Humphreys, Sachs, & Stiglitz, 2007). Et spesialtilfelle er det utslaget utvinning av olje har hatt på Norge. Norge er ett av de få ressursrike landene i verden som har klart å utvikle sine interesser for olje uten å lide de vanlige symptomene knyttet til forbannelsen. Da Norge først begynte å utvinne olje, tidlig på 1970-tallet, var det allerede et godt etablert demokrati. Landet hadde velfungerende politiske institusjoner som var helt åpne og en historie med svært lave nivåer av korrupsjon i offentlig sektor. Norge hadde også en velutdannet befolkning, og det var bare en liten prosentandel som ble ansett for å leve i fattigdom. Slike forhold er vanskelig å finne andre steder. I land uten politiske forhold, sånn som i Norge, blir ressursene ofte sløst vekk med hensikt om å skape inntekter hos makthaverne. Dette viser til et svakt bånd mellom landets myndigheter og befolkning (Norges offentlige utredninger, 2009).

Empiriske bevis viser at ressursrike land i gjennomsnitt vokser ca. 1% mindre i løpet av 1970-89, selv etter å ha kontrollert opprinnelig inntekt per innbygger, investeringer i perioden, åpenhet og rettsikkerhet (Ploeg, 2011). Land som har en historie med mange år med et åpent rettssystem, er bevisst at vokser raskere. Selv med hensyn på disse tradisjonelle vekst determinantene, ser vi en sterk negativ effekt av ressursavhengighet (målt ved andelen av eksport av primærprodukter i BNP i 1970) på vekst. Dette er det som først og fremst har blitt kjent som ressursforbannelsen.

EFFECTS OF RESOURCE DEPENDENCE AND INSTITUTIONAL QUALITY ON ECONOMIC GROWTH

Annual growth in real GDP per capita	Sachs and Warner (1997a)	Based on data in Sachs and Warner (1997b)	Mehlum, Moene, and Torvik (2006b)
Initial income	-1.76 (8.56)	-1.28 (6.65)	-1.26 (6.70)
Openness	1.33 (3.35)	1.45 (3.36)	1.66 (3.87)
Resource dependence	-10.57 (7.01)	-6.69 (5.43)	-14.34 (4.21)
Rule of law	0.36 (3.54)	—	—
Institutional quality	—	0.6 (0.64)	-1.3 (1.13)
Investments	1.02 (3.45)	0.15 (6.73)	0.16 (7.15)
Interaction term	—	—	15.40 (2.40)
Number of countries	71	87	87
Adjusted R^2	0.72	0.69	0.71

Tabell 1: Viser empiriske bevis over negativ effekt av naturressurser på økonomisk vekst. Hentet fra artikkelen *Natural Resources: Curse or Blessing?* av økonom Frederick van der Ploeg (Ploeg, 2011).

Studier viser også at en av de viktigste grunnene til at Norge, og også lands som Malaysia har unngått forbannelsen, er at de har klart å diversifisere økonomien fra avhengighet av oljeproduksjonen og akkumulert enorme økonomiske ressurser, som for eksempel det norske oljefondet, som nå er verdens største fond. Av den grunn blir Norge ofte sett på som det viktigste eksemplet på hvordan et land får mest mulig ut av oljeutvinning (Stevens, Lahn, & Kooroshy, 2015).

Her har vi to sider av samme sak, noe som gjør det utfordrende å svare på spørsmål om i hvilken grad ulike politiske forhold forklarer den negative korrelasjonen mellom ressursrikdom og økonomisk vekst. Dette spørsmålet kan kun besvares ved større åpenhet rundt effektiviteten av oljeproduksjonen i ulike land. Åpenheten trengs også for å skape lavere insentiver for myndighetene å sløse vekk ressursene på ulønnsomme formål. For en tydeligere analyse av tilfeller der åpenhet ikke forekommer tar vi videre for oss enda et økonomisk fenomen kalt rent-seeking (Norges offentlige utredninger, 2009).

6.3 Rent-seeking, korrupsjon og ESG

6.3.1 Rent-seeking modellen

Vi ønsker å dra inn samfunnsøkonomisk teori som en forklarende faktor for forekomsten av korrupsjon, og en av de samfunnsøkonomiske modellene vi har vurdert til å være passende er rent-seeking, på norsk tilkarringsvirksomhet. Rent-seeking er en konkurranse mellom ulike aktører for å få vunnet et anbud. Nå i dag er det vanligvis forbundet grupper som forsøker å vri offentlige reguleringer til sin fordel, som argumenterer for at myndighetene bør subsidiere deres virksomhet, enten direkte eller gjennom billig fremmedkapital, og et løselig uttrykk som ligger tett opp mot økonomisk tilkarringsvirksomhet er «å forsøke å få et sugerør ned i statskassen».

Rent-seeking kan forekomme grunnet økonomiske og politiske interesser. Det kan for eksempel oppstå når konkurransen for makt er styrt etter folks ønske om å ta del i ressurser kontrollert av staten. Temaet på oppgaven vår er jo direkte knyttet opp mot petroleumsbransjen, og vi føler det er en teori vi kan dra nytte av videre i oppgaven vår. Da spesielt siden petroleumsindustrien virkelig er i folkets interesse.

Rent-seeking modellen: Der har vi basert oss på modellen til Krueger, A. O. 1974. The political economy of the rent-seeking society. American Economic Review 64: 291-303, med utgangspunkt i boken *Intermediate Public Economics*, second edition Jean Hindriks and Gareth D. Myles chapter 12, s 387-414

Notasjon:

V – Premien

n – antall spillere

B_i – ressurser brukt av i på å vinne V

B_{-i} – ressurser brukt av alle andre

Rent-seeking, som for eksempel lobbying blir sett på som sløsing.

Sannsynligheten for at en aktør eller et individ vinner prisen er gitt som:

$$\frac{B_i}{B_i + (n-1)b_{-i}}$$

Som er egeninnsatsen i forhold til andres innsats.

Forventet gevinst av å vinne premien/andbudet er gitt som:

$$E * P_i = \left[\frac{B_i}{B_i + (n-1)B_{-i}} \right] * v - B_i$$

Som er sannsynligheten for å vinne multiplisert med premien, trukket fra egen ressursbruk.

Vi antar at alle aktører er like, og at vi ser på et spill der alle n aktørene velger B_i samtidig. Vi finner en Nash-likevekt hvor hver enkelt aktør maksimerer sin profitt, gitt de andre aktørenes beslutninger. En Nash-likevekt er en situasjon der ingen aktører ønsker å endre sin egen tilpasning, selv om de fikk muligheten til det i ettertid.

Vi finner den optimale ressursbruken ved å maksimere forventet gevinst:

FOB:

$$\frac{\partial EP_i}{\partial B_i} = \frac{i * B_i + (n-1)B_{-i} - B_i * 1}{(B_i + (n-1)B_{-i})^2} * V - 1 = 0$$

$$\rightarrow B_i + (n-1)B_{-i} - B_i * V = (B_i + (n-1)B_{-i})^2$$

Vi antar symmetri $B_i = B_{-i} = B$, og setter så dette inn i FOB:

$$(n-1)B * v = (B + (n-1)B)^2$$

$$\rightarrow (n-1)B * v = n^2 B^2 \mid \div B$$

$$\rightarrow (n-1)v = n^2 B$$

$$\rightarrow B = \frac{(n-1)}{n^2} * v$$

Samlet ressursinnsats brukt på rent-seeking:

$$n * B = \frac{n-1}{n} * v, \text{ der } \frac{n-1}{n} < 1$$

Andelen av prisen som sløses bort avhenger av antall aktører. Det som er klart, er at hele premien ikke vil sløses bort.

Fra løsningen av modellen kan vi trekke følgende konklusjoner:

- 1) Andelen av prisen som sløses bort er økende i antall aktører
- 2) Andelen som sløses bort er avhengig av premien v
- 3) Hele premien vil ikke sløses bort
- 4) Samlet rent-seeking innsats er økende i prisen $V: v \uparrow \rightarrow nB \uparrow$

6.3.2 Modellen forklart med eksempel

For å forklare modellen litt spesifikt for oppgaven vår, så har vi forsøkt å tilpasse eksempelet her så det kan relateres opp mot Statoil-Horton saken i Iran. Vi kan vi se for oss to petroleumsselskaper, der begge har kommersielle interesser, og handlingene deres er styrt av en ambisjon om å maksimere egen profitt. De to selskapene vil gjøre to sekvensielle beslutninger. Først vil de gjøre en investerings-beslutning. Deretter vil de bestemme hvor mye de ønsker å bruke på rent-seeking. En investering vil gi en økning i inntekten, og i tilfellet her vil bestikkelser av iranske politikere være en "investering". Gjennom forskjellige typer inngrep, da for eksempel skattlegginger og subsidier, og mer uformelle omfordelingsaktiviteter som for eksempel utpressing vil inntekten som er skapt bli re-distribuert mellom selskapene. Det kan sees på som at hvert selskap vil bidra til en felles inntekts pott. Skattleggingen av inntekten, på forskjellige måter vil redusere profitten av investeringen.

Videre vil den økonomiske ineffektiviteten bli forsterket av det faktum at selskapene bruker ressurser på å forsøke å påvirke formell og uformelle skatter og subsidier for å klare å karre til seg en større andel av inntekten. Det som den politisk-økonomiske modellen her fanger helt sentralt, det er den iranske realiteten. Selv private selskaper som er direkte tilknyttet deler av den

iranske eliten, er kanskje ikke immune mot rent-seeking fra rivaliserende selskaper. Dette har ført til at det er veldig avskrekkende for investorer å drive med privat investering i landet. Unntaket her vil være prosjektene som er styrt av gründerne med direkte og fullkomne forbindelser til den styrende eliten (Bjorvatn, 2007).

6.4 Rapporter sett i sammenheng med rent-seeking og korrupsjon

OECD publiserte en rapport kalt «Corruption in the extractive value chain: Topology of risks, mitigation measures and incentives» I 2016 under ansvaret av OECDs generalsekretær, og tok for seg korrupsjon i utvinnings verdikjeden (OECD, 2016). Dette er en spennende rapport å se på i sammenheng med rent-seeking modellen. Sammendraget av rapporten forklarer at omfanget er omfattende. OECD sin «Foreign Bribery Report» forklarer faktorene som har en stor påvirkning på utvikling og hvordan korrupsjon kan fungere som en tilleggsskatt på internasjonale investorer, som vil føre til en økning i kostnader av å drive forretning. Korrupsjon vil frata vertslandene svært viktig inntekt, som er en stor faktor for hvordan effektiv fordeling og distribuering av ressurser vil foregå. I ti større land sør for Sahara i Afrika så står oljehandel for mer enn halvparten av det offentlige budsjettet i landene.

Eksisterer det korrupte elementer en eller flere plasser i leddene fra hvem som bestemmer aktøren som «vinner» et anbud, til hvor det gis tillatelse til å drive virksomhet så vil det kunne føre til flere ting. Det kan for eksempel føre til en kjedereaksjon av hendelser som koster det offentlige og til slutt befolkningen ikke bare penger, men også andre negative eksternaliteter langs ESG-dimensjonene. I stedet for at flere bedrifter får muligheten til å konkurrere, der de mest lønnsomme og effektive bedriftene utkonkurrerer de mindre effektive, kan man gjennom korrupsjon få en situasjon der en ikke-ideell bedrift kan ende opp som en monopolistisk aktør. Videre gjennom korrupsjon vil det også kunne gi bedriften mulighet for å drive med vertikal integrasjon, der en bedrift styrer hele produksjonskjeden. Korrupsjon kan bidra til å skape såkalte vertikale monopol. Det er da et monopol etablert gjennom vertikal integrasjon. Det er ofte slik at bedrifter er åpne om å drive med vertikal integrasjon. Eksempler på det er Tesla, som eier alle leddene i produksjonskjeden, eller dagligvarekjedene i Norge som har blitt kritisert for å fremme sine egne produkter og gjøre det vanskeligere for andre produsenter å slippe til.

6.5 ESG

ESG står for «Environmental, Social og Governance». ESG-investeringer er finansielle plasseringer som stiller krav til god ESG-karakter som et av investeringskriteriene (Bærekraft på børs, 2020). Spesielt i løpet av de siste årene har ESG blitt et veldig sentralt tema i finans. Mange trodde at ESG generelt kom til å bli nedprioritert på grunn av Covid-19, men ifølge en rapport av The Governance Group som analyserte bærekraftsrapporteringen av de 100 største selskapene på Oslo Børs, så er ikke dette nødvendigvis tilfellet. Her kan derimot mye tyde på at den økonomiske nedturen fører til en økning i verdi av ESG-aksjer og fond. Langsiktig bærekraft og fond med ESG-profil har økt i interesse, og dette kan settes i sammenheng med at EU nylig lanserte nye reguleringer innenfor «Green Deal», og at for mange personer er miljø, klima, bærekraft og gode styringsmessige forhold viktigere enn noensinne.

Det er viktig å skille på at selv om ESG-aksjer har økt i verdi og interesse, er det ikke nødvendigvis slik at det totale fokus på ESG i praksis har økt. Noe man kan frykte når man tenker på korrupsjon er manipulering av ESG-rapporteringene. Bestikkelser til inspektører, og munnkurv på ansatte for å framstille sitt eget selskap bedre og mer bærekraftig enn det egentlig er, er noe korrupsjon kan påvirke i svært negativ grad.

7 Diskusjon

7.1 Virkninger på maktforhold

Makt er gjerne et negativt ladet begrep i den forstand at det har et ovenfra-og-ned-perspektiv som setter en person eller en gruppe mennesker på et platå over de andre. Men det er også verdt å legge merke til at makt kan være noe positivt; makten sørger for fremgang og effektivitet. På samme måten så kan korrupsjon sørge for at ting blir gjort. Staten Norge hadde for eksempel ikke fungert på samme måten uten Stortinget og Regjeringen. Makt er med på å sette strukturer og handlingsmønster som er til fordel for samfunnet. Makt er også noe som finnes i stort sett alle sosiale forhold. Max Weber definerte makt som «ett eller flere menneskers sjanse til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv

skulle gjøre motstand» (Weber, 1971 i, Engelstad, 1999). Robert Dahl definerte makt slik: «A har makt over B i den grad A kan få B til å gjøre noe som B ellers ikke ville gjort» (Dahl, 1957, i Engelstad, 1999). Og som vi skal gå nærmere inn på definerte Michel Foucault makt på følgende måte: «Maktutøvelse er en måte som visse handlinger påvirker andre handlinger på» (Foucault, 1983, i Engelstad, 1999). Man kan summere opp disse definisjonene av begrepet makt som noe som omgår det å få noen til å gjøre noe som de ikke selv har resonnert seg fram til, eller som en tilsynelatende fremtvunget atferd.

Den franske idéhistorikeren og filosofen Michel Foucault var interessert i å se på hvordan ting blir til. En idé som han er særlig kjent for her har han hentet fra den britiske filosofen Jeremy Bentham og hans forslag om panoptikon. Panoptikon kommer av det greske ordet «panoptes» som betyr altseende (Steinholt, 2004). Han illustrerer hvordan makt kan bli til uten at de som blir utsatt for det nødvendigvis legger direkte merke til det. Panoptikon går ut på at et observasjonstårn er omringet av et antall celler eller rom. De som er i observasjonstårnet, har fullstendig oversikt over de innsatte i de forskjellige cellene. De som sitter i cellene derimot, har ikke mulighet til å se i observasjonstårnet eller i de andre cellene. Dette gjør at de som sitter i observasjonstårnet får en suveren makt over de som de vokter over. De innsatte vet nemlig ikke når de blir overvåket eller ikke. Og det er nettopp dette som Foucault vil vise; de i observasjonstårnet har absolutt makt, uansett om den blir direkte utført eller ikke. Dette vil igjen, ifølge Foucault, føre til at de innsatte vil bli sine egne voktere (Steinholt, 2004).

Grunnen til at vi ønsker å gå inn på dette, er fordi vi ser sammenhengen mellom maktstrukturer og korrupsjon. Det er nemlig samarbeidskontrakter i petroleumssektoren innviklet og kanskje vanskelige å forstå.

Man kan si at kravet om åpenhet er observasjonstårnet og at de ulike selskapene representerer cellene. Offentlighetsloven og kravet om åpenhet gjør det vanskeligere for de ulike partene å begå korrupsjon. Dette er fordi de ulike formene for anti-korrupsjon, eller overvåking vil være med på å stramme inn reguleringen.

Transparency International er en god pådriver her som jobber nettopp for å bekjempe korrupsjon. De har satt i gang en rekke ulike antikorrupsjonstiltak som for eksempel NBIM har engasjert seg i. Som tidligere nevnt ble gruppen vår invitert til et digitalt rundebord med oljefondet, og her fikk vi mye nyttig informasjon om hvordan NBIM, altså oljefondet, har bidratt i kampen mot korrupsjon. De har blant annet laget en mal for hvordan bekjempe korrupsjon. Denne håndboken retter fokuset mot selskapene som man inngår kontrakter med og deres styrer. Her ser de på fire punkter: broad accountability, anti-corruption policies, risk management og public disclosure. Denne håndboken var det NBIM selv som tok initiativet til, men har hentet brede innspill fra eksperter og sivilsamfunn og deriblant Transparency International. Punktene i denne håndboken kan man også se igjen i OECDs retningslinjer noe som viser til god legitimitet for dokumentet. Her føres da makten over til de større aktørene i sektoren hvor de har mulighet til å kontrollere og bekjempe korrupsjon på en etisk og rettferdig måte. Dokumentet er med på å regulere hva som blir ansett som korrupsjon og eventuelle strafferammer. Dette bidrar da til at man på en enklere måte kan bekjempe korrupsjonen, og en slik maktoverføring fra uetiske handlinger til de som har som mål å bekjempe korrupsjon bidrar til at makten er noe positivt, slik som Foucault argumenterer for. Man kan derfor si at makt blir noe positivt her, i stede for noe negativt.

7.2 Hva EITI kunne gjort for Iran

Iran er en stormakt i sin region og har i tillegg store petroleums reserver av høy verdi. Med de nevnte korrupsjonsproblemer i tillegg til fattigdomsproblemer det iranske samfunnet står overfor kunne et iransk medlemskap i EITI initiativet vært en mulig deløsning. Som tidligere nevnt er EITI som mål å bli en global standard innen åpenhet for de ekstraktive industrier. Å bli et EITI land kunne da hjulpet på den iranske befolkningens mistanker om at mye av verdiene fra olje og gass sektoren blir borte i korrupsjon på det øverste nivået i byråkratiet (Atashbar, 2013). Ved innlemmelse i EITI som et tiltak både for å sørge for en åpenhet overfor befolkningen, men også som et tiltak for å vise at de prøver reelt på å få bort korrupsjon fra sektoren. Da blir det heller ikke bare retorisk de prøver å bekjempe korrupsjon. Oversikten fra EITI viser at Iran ikke engang står som et kandidatland for å innføre EITI standarden. Det kan tyde på at det ikke er en reell åpenhet landet er ute etter i sin petroleumssektor (EITI, Countries).

Mangelen på åpenhet har gjort Iran til enda et offer av ressursforbannelsen. Landets økonomi er forvaltet på en ulønnsom måte. Økonomien er blant annet preget av høy inflasjon, høy arbeidsledighet og lav vekst, men er også sårbar for uforutsigbare oljeprisfall og alvorlige internasjonale sanksjoner. Iran er fortsatt veldig avhengig av verdensmarkedet, mer enn at verdensmarkedet er avhengig av Irans olje og gass. Resten av verden klarer seg uten Irans ressurs eksport gjennom nasjonale strategiske reserver, bruk av overskuddskapasitet i andre oljerike land, ytterligere ressursbesparende faktorer, og om nødvendig, økte priser. Likevel tillater Irans desperate behov for oljeeksportinntekter for å finansiere sin import og betale for offentlige utgifter. Irans økonomi ville ha stoppet opp etter kort tid dersom de ikke hadde hatt olje (Amuzegar 2008).

7.3 Svakheter

En av svakhetene ved å måle korrupsjon er bruken av CPI. CPI ser på oppfatningen av korrupsjon, og det er ikke gitt at den får med seg all faktisk korrupsjon. Kritikken som har blitt rettet mot CPI er at det er forskjellige måter folk oppfatter hva som er korrupsjon, og hva som er greit i forskjellige land. Videre så jobbes det med å utvikle presisjonen i estimatene for CPI, noe som vil gjøre indeksen mer troverdig. En annen svakhet ved bruken av CPI er å bruke den helt isolert. The World Bank Group (WBG) lanserte i 2006 sin indeks kalt Control Of Corruption Index, CCI som en indeks som skulle komplementere Transparency International sin egen CPI indeks (Baldok, 2020). En slik kombinasjon av indekser vil gi et mer nøyaktig mål på korrupsjons situasjonene i land enn hver og en av dem isolert sett.

8 Referanseliste

Amuzegar, Jahangir. 2008. «Iran's Oil as a Blessing and a Curse. » *The Brown Journal of World Affairs*.

Atashbar, Tohid. 2013. “Iranian disease: Why a developing country's government did not listen to economists’ advices” *The American Journal Economics and Sociology* Vol.72 (3): 732-760
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/ajes.12017>

Baffes, John, T. Herzog, Utz Pape, and Akuffo Amankwah. “World Bank Open Data,” February 4, 2021. <https://data.worldbank.org/>.

Baldok, Graham. 2020. “The potential negative impact of the misuse of Transparency International’s corruption index by the financial services industry”
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFC-05-2020-0091/full/pdf?title=the-potential-negative-impact-of-the-misuse-of-transparency-internationals-corruption-index-by-the-financial-services-industry>

Bjorvatn, Kjetil. Selvik, Kjetil. 14. Februar 2007 “Destructive competition: Factionalism and rent-seeking in Iran” <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/163314/dp2007-8.pdf?sequence=1>

Bjørnland, Hilde Christiane. 1996. «The Dynamic Effects of Aggregate Demand, Supply and Oil Price Shocks. » *Statistisk sentralbyrå (SSB)*.
https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/DP/dp_174.pdf.

EITI 2021 «EITI Principles document» Publisert mai 2003
<https://eiti.org/document/eiti-principles>

EITI Norge. 2021. «EITI Pengestrømmer fra petroleumsvirksomheten i Norge 2015» Publisert 7. desember 2016.
<https://www.eiti.no/files/2018/07/2016EITI-rapportnorskversjon2015.pdf>

EITI Norge. 2021. «Norge og EITI»
<https://www.eiti.no/norge-og-eiti/>

EITI International. 2021. «EITI Countries»
<https://eiti.org/countries>

Engelstad, Fredrik, (red). 1999. *Om makt - teori og kritikk*.1. Utg. Oslo: Gyldendal

Eriksen, Birthe. Søreide, Tina. 2016 «Zero tolerance to Corruption? Norway's role in petroleum-related Corruption Internationally» ResearchGate.

https://www.researchgate.net/publication/311740723_Zero-Tolerance_to_Corruption_Norway%27s_Role_in_Petroleum-Related_Corruption_Internationally

Eriksen & Søreide 2016. Chapter in volume edited by Philippe Le Billon and Aled Williams: *Corruption, Natural Resources and Development: From Resource Curse to Political Ecology*. Edw. Elgar 2017.

https://studntnu.sharepoint.com/sites/o365_EiTGruppe5/Shared%20Documents/General/EriksenandSreide_WP2016.pdf

Equinor 2021 “Statoil accepts Økokrim penalty in the Horton case” Publisert: 14. oktober 2004
<https://www.equinor.com/en/news/archive/2004/10/14/StatoilAcceptsOkokrimPenaltyInTheHortonCase.html>

Finansdepartementet. (2018, 05 31). Hollandsk syke. Hentet fra Regjeringen.no:

https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/bruk-av-oljepenger-/hollandsk-syke/id449284/

Freedom House. 2021. «Country Iran» Publisert 2020

<https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2020>

Freedom House. 2021. «Freedom World Scores» Oppdatert 2021

<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>

Frederic Boehm «Democracy and Corruption» November. 2015

https://www.researchgate.net/publication/287121488_Democracy_and_corruption/link/56d9b91608aee1aa5f829152/download

Grindheim, Jan Erik (2007) “Teokrati” i Østerud, Øyvind red. Statsvitenskapelig leksikon. Oslo: Universitetsforlaget,

Gründler, Klaus, og Niklas Potrafke. 2019. «Corruption and economic growth: New empirical evidence.» *European Journal of Political Economy*

Hamilton, Alexander, og Craig Hammer. 2018. *Can We Measure the Power of the Grabbing Hand?* Policy Research Working Paper, Development Economics, Development Data Group, World Bank Group

Hauglie, Julie. 2012. «The Grabbing Hand of Corruption and FDI- A Norwegian case study» Masteroppgave, BI Oslo

Hauglie, Julie. 2013. «Korrupsjon og norsk næringsliv» Civita
<https://www.civita.no/publikasjon/nr-4-2013-korrupsjon-og-norsk-naeringsliv>

Humphreys, Macartan, Jeffrey D. Sachs, og Joseph E. Stiglitz. 2007. *Escaping the Resource Curse*. Columbia University Press.

International Country Risk Guide. 2021. «Sovereign risk scores» Oppdatert 2021.
<https://countryrisk.io/app/dashboard/risk-scores/sovereign/>

Le Billon, Philippe, og Aled Williams. 2017. *Corruption, Natural Resources and Development*. Edward Elgar Publishing.

Leff, Nathaniel H. 1964. «Economic Development Through Bureaucratic Corruption.» *The American Behavioral Scientist*, November 1964. Hentet februar 2021.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/000276426400800303>.

National archives UK. 2020. «EITI draftreport statement» Publisert 29. juli 2004
<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20090422161958/http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/eitidraftreportstatement.pdf>.

Nærings- og handelsdepartementet. 2007. *Økt handel med Tyskland*. Hentet 2021.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/nhd/Nyheter-og-pressemeldinger/nyheter/2007/okt-handel-med-tyskland/id485918/>.

Norges offentlige utredninger. 2009. *Skatteparadis og utvikling*. Oslo: Norges offentlige utredninger.

OECD Development Centre: Corruption in the extractive value chain: Typology of risks, mitigation measures and incentives
<http://www.oecd.org/dev/Corruption-in-the-extractive-value-chain.pdf>

Odelstingsproposisjon 78 2002-2003. Om lov om endringer i straffeloven. (Straffeforbud mot korrupsjon)
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a0516d9884684a06a7e6b552bca7cf03/no/pdfs/otp200220030078000dddpdfs.pdf>

Reporters Whitout Borders. 2021. «Ranking» Oppdatert 2021. <https://rsf.org/en/ranking>

Statistisk Sentralbyrå. 2016. «Nordmenn på tillitstoppen i Europa» Oppdatert: februar 2016.
<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/attachment/269579?ts=1555305a1f0>

Reuters. 2012 «Factbox: Qatar, Iran share world's biggest gas field» Publisert 26.juli 2010
<https://www.reuters.com/article/us-northfield-qatar-idUSTRE66P1VV20100726>

Straffeloven “Almindelig borgerlig straffelov” LOV av 1902-22 mai-nr:10
(https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2-19#KAPITTEL_2-19)

Store Norske Leksikon, «Forholdet Norge og Iran» Hentet 3.februar 2021
https://snl.no/Forholdet_mellom_Iran_og_Norge

Statistisk sentralbyrå. 2016. «Tillit til politiske institusjoner» Oppdatert februar 2016.
<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/attachment/269579?ts=1555305a1f0>

Steinholt, Kjetil. 2004. “Michel Foucault: Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best”. I *Pedagogikkens mange ansikter - pedagogikkens idéhistorie fra antikken til det postmoderne*, Redigert av Kjetil Steinholt, 627-632. Oslo: Universitetsforlaget.

Tanzi, Vito. 2002. i *Corruption around the world: Causes, Consequences, scope, and cures Governance, Corruption & economic performance*. Abed, George T. & Gupta, Sanjeev red. Washington: International Monetary Fund

The Governance Group: “Tall som teller: En analyse av bærekraftsrapporteringen til de 100 største selskapene på Oslo Børs”
<https://static1.squarespace.com/static/59f0a1d780bd5ece4761c6ae/t/5f56091058ec0849a0e75c6e/1599473950881/TheGovGroup+Baerekraft+pa+bors+2+020+ORIG+low-res+enkeltsider1.pdf>

Transparency International. 2020. «Corruption Perception Index 2019» Oppdatert 2021.
<https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl>

Transparency 2021. «Transparency Domsamling 2017» Publisert 2017
<http://transparency.no/wp-content/uploads/dommssamling2017.pdf>

Ploeg, Frederick van der. 2011. «Natural Resources: Curse or Blessing?» *Journal of Economic Literature*.

Stevens, Paul, Glada Lahn, og Jaakko Kooroshy. 2015. *The Resource Curse Revisited*. Chatham House.

Økokrim saksnr: 514/3

(<https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JURPFDEL/h04/JURPFDEL-3-1/undervisningsmateriale/Statoil1.pdf>)

Økokrim, 2021 “Korrupsjon” Oppdatert 29. juni 2017

<https://www.okokrim.no/korrupsjon.422251.no.html>

Wikipedia “Olav Fjell” Oppdatert: 14. desember 2020

https://en.wikipedia.org/wiki/Olav_Fjell

Energidepartementet, Olje- og. “Norsk Oljehistorie På 5 Minutter.” Regjeringen.no, 2019.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/norsk-oljehistorie-pa-5-minutter/id440538/>.

Energidepartementet. “Eksportverdier Og Volumer Av Norsk Olje Og Gass.”

Norskpetroleum.no, Januar 14, 2021. <https://www.norskpetroleum.no/produksjon-og-eksport/eksport-av-olje-og-gass/>.

Energidepartementet, Olje- og. “Konsesjonssystemet.” Regjeringen.no, 2007.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/energi/olje-og-gass/Konsesjonssystemet/id449367/>.

“Lov Om Petroleumsvirksomhet [Petroleumsloven].” Lovdata, 1997.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1996-11-29-72>.

Kaasen, Knut. *Petroleumskontrakter Med Kommentarer Til NF 05 Og NTK 05*. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.

Kibsgaard, Marlene Elisabeth. *Korrupsjon i internasjonale petroleumskontrakter*, 2015.

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/49603/Masteroppgave_kandidatnummer_705.pdf?sequence=1.